راهبرد

پیام تسلیت رهبر معظم انقلاب برای درگذشت رضا امیرخانی

رهبر معظم انقلاب در پیامی درگذشت نویسنده ادبی رضا امیرخانی را تسلیت گفتند و نوشتند: این نویسنده متعهد و خوش‌قریحه با تحقیق عمیق و خلاقیت ادبی، آثاری ماندگار به‌جا گذاشته است.

متن پیام تسلیت آیت‌الله سیدمجتبی حسینی خامنه‌ای به شرح زیر است:

«بسم‌الله‌الرّحمن‌الرّحیم

خبر تأسّف‌انگیز وفات جناب آقای رضا امیرخانی واصل شد. این نویسنده متعهّد و خوش‌قریحه با تحقیق عمیق و خلاقیت ادبی، آثاری ماندگار به‌جا گذاشته است.

اینجانب فقدان آن مرحوم را به خانواده محترم، بستگان، و دوستداران وی به‌خصوص برادر عزیز جناب آقای چینی‌فروشان تسلیت گفته و رحمت واسعه و مغفرت الهی را برای او مسئلت می‌کنم.»

سیاست

دشمن زمانی ناامید می‌شود که ببیند همه مردم کشور دست به دست هم داده‌اند

رییس جمهور تاکید کرد: دشمن زمانی ناامید خواهد شد که ببیند همه مردم کشور دست به دست هم داده‌اند؛ تولیدکنندگان، مدیران و کارشناسان برای ایجاد و بهبود زیرساخت‌ها تلاش می‌کنند و مردم نیز در مسیر مصرف بهینه منابع ارزشمند کشور با آنان همراه هستند. مسعود پزشکیان، رییس جمهوری، روز (شنبه ۷ آذر) در مراسم افتتاحیه برخط طرح‌های حوزه صنعت نفت با اشاره به دغدغه‌های رهبر شهید انقلاب درباره هدر رفت منابع گازی کشور بیان کرد: رهبر شهیدمان بارها زمانی که خدمت ایشان می‌رسیدیم، از اینکه گاز کشور به این شکل بسوزد و ما برای جلوگیری از آن اقدامی نکنیم، ابراز نگرانی می‌کردند. وی در ادامه اظهار کرد: تلاش‌هایی که امروز برای جمع‌آوری این گازها صورت گرفته، قابل قدردانی است اما نباید به این میزان اکتفا کنیم. ما نباید اجازه بدهیم حتی یک فوت مکعب گاز به‌صورت بی‌هدف بسوزد و نتوانیم آن را کنترل کنیم. رییس جمهوری با تأکید بر ضرورت مدیریت مصرف انرژی و جلوگیری از هدررفت منابع کشور گفت: همراهی مردم، تولیدکنندگان و مدیران در مسیر بهینه‌سازی مصرف و توسعه زیرساخت‌ها، دشمنان را ناامید خواهد کرد. وی در ادامه اظهار کرد: دشمن تلاش می‌کرد و همچنان تلاش می‌کند با ایجاد کمبودها و نارسایی‌ها، به مشکلات اجتماعی دامن بزند. پزشکیان با قدردانی از تلاش مسوولان و دست‌اندرکاران برای فراهم‌سازی زیرساخت‌ها و تأمین انرژی مورد نیاز مردم، از مردم خواست با مصرف درست و جلوگیری از هدررفت منابع، در مدیریت انرژی کشور مشارکت کنند. رییس جمهوری تأکید کرد: از مردم عزیز کشورمان درخواست داریم با مصرف درست و جلوگیری از هدررفت بیهوده منابع، در حوزه گاز، برق، بنزین، گازوئیل و سایر سوخت‌ها به ما کمک کنند تا دشمن را ناامید کنیم. پزشکیان ادامه داد: دشمن زمانی ناامید خواهد شد که ببیند همه مردم کشور دست به دست هم داده‌اند؛ تولیدکنندگان، مدیران و کارشناسان برای ایجاد و بهبود زیرساخت‌ها تلاش می‌کنند و مردم نیز در مسیر مصرف بهینه منابع ارزشمند کشور با آنان همراه هستند. وی با بیان اینکه همراهی مردم، تولیدکنندگان و مدیران قطعا دشمنان را ناامید خواهد کرد، گفت: ان‌شاءالله با همت و همکاری همه مردم، زمستان را مدیریت خواهیم کرد که در آن مجبور به قطع برق، گاز و سوخت مورد نیاز بخش تولید نشویم. رییس جمهوری در پایان خاطرنشان کرد: تحقق این هدف به همت و همیاری همه مردم عزیز کشورمان نیاز دارد.

سلاح و تجهیزات کافی برای مقابله با هرگونه ماجراجویی دشمن در مرزها مستقر شده است

جانشین فرمانده نیروی زمینی ارتش با بیان اینکه ««دشمن در صورت ورود به جنگ زمینی با شکست قطعی مواجه خواهد شد»، تصریح کرد: تا آخرین نفس و آخرین قطره خون از کشورمان دفاع می‌کنیم. امیر سرتیپ نوذر نعمتی، جانشین فرمانده نیروی زمینی ارتش، در گفت‌وگو با ایسنا، در پاسخ به پرسشی درباره احتمال ورود دشمن به جنگ زمینی و سطح آمادگی نیروهای مسلح برای مقابله با چنین احتمالی، اظهار کرد: دشمن خود بهتر از هر کسی می‌داند که توان آغاز جنگ زمینی با ما را ندارد و این شناخت و تحلیل دشمن، بر مبنای آمادگی نیروهای مسلح ما شکل گرفته است. وی افزود: ما نیروهای مختلفی را در مرزهای زمینی خود و در مناطقی که احتمال می‌دهیم دشمن چنین حماقتی را مرتکب شود، از پیش پیش‌بینی کرده‌ایم و طرح‌های ما آماده است. سلاح و تجهیزات مورد نیاز نیز به میزان فراوان در مرزها و نقاطی که باید مستقر باشند، وجود دارد. جانشین فرمانده نیروی زمینی ارتش با بیان اینکه دشمن به همین دلیل از ورود به جنگ زمینی خودداری خواهد کرد، گفت: دشمن می‌داند که در صورت ورود به چنین جنگی قطعا شکست خواهد خورد و همه قرائن و شواهد نیز نشان می‌دهد که اگر وارد جنگ زمینی شود، ۱۰۰ درصد شکست می‌خورد. امیر سرتیپ نعمتی ادامه داد: پیام من به دشمن این است که به نظرم چنین حماقتی را مرتکب نشود. به هر حال، ما تمایلی به جنگ و کشته شدن انسان‌ها نداریم و دلمان نمی‌خواهد کسی کشته شود، اما اگر دشمن این حماقت را انجام دهد، قطعاً با تلفات زیادی مواجه خواهد شد و وضعیتش از شرایط فعلی نیز بدتر خواهد شد. وی همچنین با قدردانی از حضور مردم در میادین مختلف کشور اظهار کرد: ابتدا از همه مردم عزیزمان تشکر می‌کنیم که در این شب‌ها، حدود ۲۸۰ شب، در میادین مختلف حضور پیدا کردند و باعث دلگرمی و پشتوانه بسیار خوبی برای نیروهای مسلح شدند. جانشین فرمانده نیروی زمینی ارتش در پایان تأکید کرد: به مردم عزیزمان عرض می‌کنیم که تا آخرین نفس و آخرین قطره خون از کشورمان دفاع خواهیم کرد و ان‌شاءالله پوزه این دشمن را به خاک خواهیم مالید.

ضرورت انضباط مالی و حفظ تاب‌آوری اقتصاد

بودجه ۱۴۰۶ در آزمون جنگ

بودجه سال ۱۴۰۶ در شرایطی تدوین می‌شود که اقتصاد ایران هم‌زمان با تورم بالا، محدودیت منابع درآمدی، تحریم‌های خارجی و پیامدهای اقتصادی جنگ روبه‌رو است. این وضعیت، تصمیم‌گیری درباره دخل و خرج دولت را از یک مساله صرفا مالی به موضوعی مرتبط با ثبات اقتصادی، امنیت تأمین کالاهای اساسی و توان کشور برای عبور از بحران تبدیل کرده است. در چنین شرایطی، پرسش اصلی فقط این نیست که بودجه سال آینده باید انقباضی باشد یا انبساطی؛ بلکه باید روشن شود دولت چگونه می‌تواند میان ضرورت کنترل هزینه‌ها، تأمین نیازهای اساسی مردم و حفظ ظرفیت تولید و سرمایه‌گذاری تعادل برقرار کند.

تجربه ماه‌های گذشته نشان داده است که اداره اقتصاد در شرایط جنگی، علاوه بر تأمین منابع مالی، به هماهنگی دستگاه‌های اجرایی، انعطاف در تصمیم‌گیری، مدیریت زنجیره تأمین و استفاده از ظرفیت‌های بخش خصوصی نیاز دارد. از سوی دیگر، تداوم تورم و محدودیت منابع اجازه نمی‌دهد دولت بدون توجه به هزینه‌های تصمیمات خود، تعهدات مالی تازه‌ای ایجاد کند. بنابراین، بودجه ۱۴۰۶ باید از یک سو واقعیت‌های اقتصاد کشور را منعکس کند و از سوی دیگر، برای مواجهه با شرایط نامطمئن، ظرفیت کافی داشته باشد. در همین زمینه، شاهین شایان ارانی، تحلیلگر اقتصادی، در گفت‌وگو با ایرنا، انضباط مالی را مهم‌ترین اولویت دولت در تنظیم بودجه سال آینده دانسته و بر ضرورت کاهش هزینه‌های غیرضروری و حرکت به سمت بودجه انقباضی تأکید کرده است. در مقابل، بررسی تجربه تأمین کالاهای اساسی و دارو در شرایط جنگی نشان می‌دهد که کاهش هزینه‌ها، بدون تفکیک میان مخارج غیرضروری و هزینه‌های حیاتی، نمی‌تواند به‌تنهایی پاسخگوی نیازهای اقتصاد باشد. مساله اصلی، چگونگی تنظیم بودجه‌ای است که ضمن مهار فشارهای تورمی، امکان تداوم فعالیت اقتصادی و تأمین نیازهای ضروری کشور را فراهم کند.

انضباط مالی در شرایط محدودیت منابع

یکی از مهم‌ترین موضوعات در تنظیم بودجه سال آینده، نحوه مواجهه دولت با محدودیت منابع و فشارهای تورمی است. شایان ارانی معتقد است در شرایط کنونی، دولت باید کاهش هزینه‌های غیرضروری و مهار مخارج فاقد ارزش افزوده را در اولویت قرار دهد. از نگاه او، دولت و شرکت‌های وابسته به آن برای تأمین منابع مالی، تقاضای نقدینگی ایجاد می‌کنند و این مساله می‌تواند فشار بر اقتصاد و تورم را افزایش دهد. بر همین اساس، این تحلیلگر اقتصادی بودجه انقباضی را برای سال ۱۴۰۶ مناسب می‌داند و معتقد است بودجه انبساطی یا توسعه‌ای زمانی معنا پیدا می‌کند که چشم‌انداز اقتصادی مناسب باشد، تورم در سطح پایینی قرار داشته باشد و امکان تمرکز بر رشد و توسعه اقتصادی فراهم شود. با این حال، انقباضی بودن بودجه لزوماً به معنای کاهش یکسان همه هزینه‌ها نیست. در شرایط جنگی، برخی مخارج دولت ماهیتی متفاوت از هزینه‌های عادی دارند. تأمین کالاهای اساسی، دارو، مواد اولیه تولید، زیرساخت‌های حمل‌ونقل و خدمات ضروری، از جمله حوزه‌هایی هستند که تداوم فعالیت آنها برای حفظ ثبات اقتصادی اهمیت دارد. از این رو، تصمیم درباره بودجه انقباضی باید با ارزیابی دقیق هزینه‌ها همراه باشد. کاهش مخارجی که بازده اقتصادی مشخصی ندارند، با محدود کردن منابع مورد نیاز برای تأمین دارو یا حفظ زنجیره تولید یکسان نیست. بودجه‌ای که بدون توجه به این تفاوت‌ها تنظیم شود، ممکن است در ظاهر هزینه‌های دولت را کاهش دهد، اما در عمل زمینه افزایش هزینه‌های اقتصادی و اجتماعی را فراهم کند. به همین دلیل، مساله اصلی بودجه ۱۴۰۶ تنها کوچک کردن ابعاد هزینه‌ای دولت نیست، بلکه تعیین اولویت‌ها و هدایت منابع محدود به بخش‌هایی است که بیشترین نقش را در حفظ ثبات اقتصادی و تأمین نیازهای مردم دارند.

تجربه اداره اقتصاد در شرایط جنگی

نشست بررسی وضعیت ذخایر کالاهای اساسی و دارو که با حضور معاون اول رییس جمهوری برگزار شد، تصویری از الزامات اداره اقتصاد در شرایط جنگی ارایه می‌کند. محمدرضا عارف در این جلسه با بیان اینکه ذخایر کالاهای اساسی کشور در وضعیت بسیار خوبی قرار دارد، عملکرد دستگاه‌های اجرایی و همکاری بخش خصوصی و نهادهای عمومی را از عوامل تأمین نیازهای مردم دانست. به گفته او، همکاری وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی، صنعت، معدن و تجارت، امور اقتصادی و دارایی، کشور و امور خارجه، در کنار سازمان برنامه و بودجه و بانک مرکزی، در مدیریت شرایط موجود نقش داشته است. عارف همچنین از عملکرد استانداری‌ها در اجرای راهبرد تفویض اختیار قدردانی کرد و همراهی بخش خصوصی و فروشگاه‌های زنجیره‌ای را در تأمین نیازهای مردم مورد توجه قرار داد. این تجربه برای بودجه سال آینده اهمیت دارد؛ زیرا نشان می‌دهد تاب‌آوری اقتصادی صرفاً به میزان منابع مالی وابسته نیست، بلکه نحوه مدیریت منابع و هماهنگی میان دستگاه‌ها نیز در آن نقش تعیین‌کننده‌ای دارد. در شرایطی که محدودیت‌های خارجی می‌توانند بر مسیرهای واردات و تأمین کالا اثر بگذارند، تمرکز صرف بر کاهش هزینه‌ها کافی نیست. دولت باید بتواند منابع مورد نیاز برای استمرار فعالیت‌های ضروری را تأمین کند و در عین حال، از ایجاد تعهدات مالی غیرقابل تأمین بپرهیزد. عارف در جلسه مذکور بر ضرورت آمادگی برای بدترین شرایط و حفظ آرامش جامعه تأکید کرد. این رویکرد در بودجه‌ریزی نیز قابل توجه است؛ زیرا بودجه سال آینده باید علاوه بر پاسخگویی به نیازهای جاری، امکان مواجهه با شرایط دشوارتر را نیز در نظر بگیرد.

البته آمادگی برای بحران نباید به معنای گسترش نامحدود هزینه‌ها باشد. آنچه اهمیت دارد، پیش‌بینی نیازهای ضروری و فراهم کردن امکان تصمیم‌گیری سریع در شرایطی است که وضعیت اقتصادی یا تجاری کشور تغییر می‌کند.

ثبات اقتصادی؛ فراتر از تثبیت قیمت‌ها

معاون اول رییس جمهوری در نشست بررسی ذخایر کالاهای اساسی و دارو، راهبرد ستاد تنظیم بازار را تثبیت قیمت کالاهای اساسی در سه ماه پیش رو اعلام کرد. او با اشاره به مناسبت‌های ماه‌های رجب، شعبان و رمضان و تعطیلات نوروز، بر ضرورت آمادگی دستگاه‌های اجرایی برای تأمین نیازهای مردم تأکید کرد. عارف همچنین یادآور شد که حتی افزایش یک تا دو درصدی قیمت‌ها می‌تواند آثار روانی بر جامعه داشته باشد و دولت با همراهی تولیدکنندگان به دنبال تأمین تولید پایدار و تثبیت قیمت‌هاست. این موضوع از منظر بودجه‌ریزی اهمیت ویژه‌ای دارد؛ زیرا ثبات اقتصادی تنها به معنای جلوگیری از افزایش قیمت کالاها در یک بازه زمانی مشخص نیست. ثبات زمانی پایدار خواهد بود که منابع مورد نیاز برای تولید، واردات و توزیع کالاها نیز قابل تأمین باشد. اگر سیاست تثبیت قیمت‌ها بدون توجه به هزینه‌های تولید و تأمین اجرا شود، ممکن است فشار مالی آن به تولیدکننده، واردکننده یا شبکه توزیع منتقل شود. در چنین شرایطی، کنترل قیمت در کوتاه‌مدت لزوماً به معنای رفع عوامل ایجادکننده فشار تورمی نخواهد بود. از سوی دیگر، رها کردن قیمت‌ها بدون توجه به قدرت خرید مردم نیز می‌تواند تأمین نیازهای اساسی خانوارها را دشوار کند. بنابراین، بودجه ۱۴۰۶ باید بتواند میان کنترل هزینه‌های عمومی، تأمین مالی نیازهای ضروری و حفظ ظرفیت تولید تعادل برقرار کند. این تعادل به‌ویژه در حوزه کالاهای اساسی و دارو اهمیت دارد؛ حوزه‌هایی که اختلال در آنها می‌تواند آثار اقتصادی و اجتماعی گسترده‌ای ایجاد کند. شایان ارانی نیز در گفت‌وگوی خود تأکید کرده است که تحقق ثبات اقتصادی بدون انضباط مالی دشوار خواهد بود. از نگاه او، اگر دولت بدون توجه به محدودیت منابع، هزینه‌های خود را افزایش دهد، فشار نقدینگی و تورم بیشتر می‌شود و شرکت‌ها با چالش‌های بیشتری مواجه خواهند شد. این ملاحظه نشان می‌دهد که ثبات اقتصادی باید هم در سمت منابع و مصارف بودجه و هم در نحوه تأمین نیازهای واقعی اقتصاد دنبال شود.

تاب‌آوری اقتصادی و تنوع‌بخشی به مسیرهای تأمین

یکی از مهم‌ترین موضوعاتی که در جلسه بررسی ذخایر کالاهای اساسی مطرح شد، وضعیت مبادی ورودی کشور و امکان ادامه واردات در شرایط محدودیت‌های تجاری بود. عارف با بیان اینکه ذخایر کالاهای اساسی کشور فراتر از میزان تعیین‌شده در مصوبات شورای عالی امنیت ملی قرار دارد، اظهار کرد که واردات کالاهای اساسی از بنادر و مبادی شرقی و غربی کشور در حال انجام است. او همچنین بر ضرورت توسعه بنادر شمالی و سایر مبادی ورودی تأکید کرد و گفت محدودیت‌های ایجادشده در بنادر جنوبی می‌تواند از طریق دیگر مسیرهای مرزی جبران شود. وزیر جهاد کشاورزی نیز در همین جلسه از تنوع‌بخشی به مبادی ورودی کالاهای اساسی خبر داد و اعلام کرد محدودیت‌های ایجادشده در بنادر جنوبی از طریق مبادی غربی و شرقی و بنادر شمالی جبران شده است. این اظهارات نشان می‌دهد که یکی از ابعاد تاب‌آوری اقتصادی، توانایی کشور برای حفظ جریان تأمین کالا در شرایط اختلال در مسیرهای معمول تجاری است. در چنین شرایطی، بودجه سال آینده باید علاوه بر تأمین هزینه‌های جاری، به ظرفیت‌های زیرساختی و اجرایی مورد نیاز برای استمرار تجارت و تولید توجه داشته باشد. توسعه مبادی ورودی، بهبود ظرفیت حمل‌ونقل و تسهیل فرایندهای تجاری از جمله اقداماتی هستند که می‌توانند امکان واکنش اقتصاد به محدودیت‌های احتمالی را افزایش دهند. البته هر طرح توسعه‌ای لزوماً به معنای افزایش تاب‌آوری نیست. طرح‌ها باید با توجه به نیازهای واقعی، میزان پیشرفت، هزینه اجرا و تأثیر آنها بر رفع گلوگاه‌های اقتصادی ارزیابی شوند. در شرایط محدودیت منابع، اختصاص اعتبار به پروژه‌هایی که امکان بهره‌برداری موثر از آنها وجود ندارد، می‌تواند منابع مورد نیاز بخش‌های ضروری را کاهش دهد. به همین دلیل، تاب‌آوری باید در ساختار واقعی بودجه و نحوه تخصیص منابع نمود پیدا کند؛ موضوعی که شایان ارانی نیز بر آن تأکید کرده است. او معتقد است تاب‌آوری زمانی محقق می‌شود که بافت و ساختار بودجه به‌گونه‌ای طراحی شده باشد که توان تحمل فشارها و شوک‌های اقتصادی را داشته باشد. این تحلیلگر اقتصادی در عین حال تصریح کرده که هنوز ساختار کامل بودجه را ندیده است و نمی‌تواند درباره میزان تاب‌آوری آن اظهار نظر دقیقی داشته باشد. این احتیاط در ارزیابی بودجه اهمیت دارد؛ زیرا تا زمانی که جزییات منابع، مصارف و تعهدات مالی دولت مشخص نباشد، نمی‌توان صرفا بر اساس جهت‌گیری‌های اعلام‌شده درباره میزان تحقق ثبات و تاب‌آوری قضاوت کرد.

بخش خصوصی و مساله بدهی‌های دولت

یکی دیگر از موضوعات مهم مطرح‌شده در نشست بررسی ذخایر کالاهای اساسی، نقش بخش خصوصی در تأمین نیازهای کشور و مطالبات این بخش از دولت بود.

عارف با قدردانی از همراهی فعالان اقتصادی اظهار کرد که بخش خصوصی از دولت طلبکار است و دولت نیز بدهی‌های به‌جامانده از گذشته به این بخش را به رسمیت می‌شناسد. او همچنین ابراز امیدواری کرد که با توجه به تأکید رییس جمهوری، مطالبات بخش خصوصی هرچه سریع‌تر پرداخت شود. این موضوع برای تنظیم بودجه سال آینده اهمیت اساسی دارد. در شرایطی که دولت برای تأمین کالاهای اساسی و دارو به ظرفیت فعالان اقتصادی متکی است، نحوه پرداخت مطالبات آنان می‌تواند بر استمرار فعالیت اقتصادی اثر بگذارد. اگر منابع مورد نیاز برای پرداخت بدهی‌ها پیش‌بینی نشود، ممکن است فشار مالی از دولت به بنگاه‌های اقتصادی منتقل شود. چنین وضعیتی می‌تواند توان تأمین سرمایه در گردش و ادامه فعالیت بخش خصوصی را تحت تأثیر قرار دهد. بنابراین، انضباط مالی نباید صرفاً به معنای محدود کردن پرداخت‌های دولت تلقی شود. بخشی از انضباط مالی به معنای شناسایی تعهدات موجود، تعیین اولویت پرداخت‌ها و جلوگیری از ایجاد بدهی‌های جدید و غیرقابل مدیریت است. در بودجه ۱۴۰۶، توجه به بدهی‌های دولت و نحوه تسویه آنها می‌تواند یکی از الزامات حفظ همکاری بخش خصوصی در تأمین کالاها و خدمات ضروری باشد. این مساله به‌ویژه در شرایط جنگی اهمیت بیشتری پیدا می‌کند؛ زیرا ظرفیت بخش خصوصی برای تأمین نیازهای کشور زمانی قابل استفاده خواهد بود که امکان ادامه فعالیت اقتصادی و دسترسی به منابع مالی برای آن فراهم باشد. در نتیجه، بودجه انقباضی اگر بدون توجه به تعهدات دولت و آثار آن بر بنگاه‌های اقتصادی تنظیم شود، ممکن است با هدف حفظ تولید و تأمین نیازهای مردم در تعارض قرار گیرد.

تأمین ارز و محدودیت‌های مالی دولت

تأمین ارز مورد نیاز کالاهای اساسی و دارو، یکی دیگر از محورهای مهم نشست اخیر بود. عبدالناصر همتی، رییس کل بانک مرکزی، در این جلسه با اشاره به مشکلات ناشی از تحریم‌ها اظهار کرد که مسائل امروز کشور جدید نیست و اقتصاد ایران در سال‌های گذشته نیز با چنین محدودیت‌هایی مواجه بوده است. او با تأکید بر تداوم تأمین ارز کالاهای اساسی و دارو گفت بانک مرکزی تاکنون ارز مورد نیاز این اقلام را فراهم کرده و این روند ادامه خواهد داشت؛ با این حال، هزینه‌های کشور باید متناسب با شرایط موجود باشد. این اظهارات از دو جهت برای بودجه ۱۴۰۶ اهمیت دارد. نخست اینکه تأمین ارز کالاهای ضروری، یکی از الزامات حفظ ثبات اقتصادی است. دوم اینکه تعهدات مالی دولت باید با ظرفیت واقعی منابع کشور تناسب داشته باشد. در شرایط تحریم و محدودیت منابع درآمدی، نمی‌توان برنامه‌ریزی مالی را بر فرض دسترسی نامحدود به منابع استوار کرد. از سوی دیگر، کاهش منابع نیز ضرورت تأمین کالاهای اساسی و دارو را از بین نمی‌برد. بنابراین، تصمیم‌گیری درباره بودجه باید با ارزیابی واقع‌بینانه منابع و مصارف انجام شود. در این زمینه، شایان ارانی بر ضرورت کاهش هزینه‌های غیرضروری دولت تأکید کرده و معتقد است افزایش درآمدهای مالیاتی نباید جایگزین اصلاح ساختار هزینه‌ای دولت شود. او در پاسخ به پرسشی درباره امکان جبران کسری بودجه از طریق افزایش درآمدهای مالیاتی اظهار کرده است که افزایش مالیات را نمی‌توان معادل انضباط مالی دانست. به گفته این تحلیلگر اقتصادی، نخستین اقدام باید کاهش هزینه‌ها باشد و پس از آن می‌توان درباره سایر ابزارهای تأمین منابع تصمیم‌گیری کرد. این دیدگاه بر ضرورت تقدم اصلاح هزینه‌ها بر گسترش تعهدات درآمدی تأکید دارد؛ با این حال، تصمیم درباره ترکیب منابع بودجه نیازمند بررسی دقیق شرایط اقتصادی و میزان فشار هر یک از روش‌های تأمین مالی بر بخش‌های مختلف اقتصاد است.

دارو و کالاهای اساسی اولویت‌هایی که نباید تضعیف شوند

یکی از بخش‌های مهم جلسه بررسی ذخایر کالاهای اساسی و دارو، به وضعیت تأمین دارو و مشکلات موجود در این حوزه اختصاص داشت. عارف با بیان اینکه وضعیت تأمین دارو نسبتاً خوب است، بر ضرورت رفع برخی کسری‌ها و تأمین مواد اولیه باکیفیت برای تولید دارو تأکید کرد. او همچنین خواستار پاسخگویی وزارت بهداشت درباره مشکلات این حوزه شد و بر ضرورت تسریع در تعیین تکلیف بدهی‌ها به داروخانه‌ها و شرکت‌های دارویی تأکید کرد. معاون اول رییس جمهوری در همین زمینه به تفاوت قیمت درج‌شده روی بسته دارو با مبلغ دریافتی از مردم اشاره کرد و خواستار رفع این مشکل شد. این موارد نشان می‌دهد که تأمین دارو تنها به موجودی فیزیکی آن محدود نیست؛ بلکه قیمت، کیفیت مواد اولیه، نحوه توزیع و توان مالی فعالان زنجیره تأمین نیز اهمیت دارد. در بودجه سال آینده، تصمیم‌گیری درباره منابع حوزه دارو باید با توجه به همین ملاحظات صورت گیرد. اگر منابع مورد نیاز برای تأمین دارو و پرداخت تعهدات این حوزه به‌درستی پیش‌بینی نشود، ممکن است مشکلات مالی به حلقه‌های مختلف زنجیره تأمین منتقل شود. از سوی دیگر، افزایش هزینه‌های عمومی بدون تأمین منابع پایدار نیز می‌تواند فشار تورمی را تشدید کند و بر قیمت دارو و سایر کالاهای ضروری اثر بگذارد. بنابراین، سیاست مالی دولت باید به‌گونه‌ای تنظیم شود که ضمن کنترل هزینه‌ها، امکان استمرار تأمین کالاهای حیاتی را فراهم کند. این موضوع در حوزه کالاهای اساسی نیز مصداق دارد. عارف در جلسه مذکور دستور تدوین برنامه مشخص برای خودکفایی در تولید دانه‌های روغنی را صادر کرد و بر ضرورت کاهش وابستگی به واردات تأکید داشت. این دستور نشان‌دهنده توجه به تقویت ظرفیت‌های داخلی در تأمین نیازهای کشور است. با این حال، حرکت به سمت کاهش وابستگی نیازمند برنامه‌ریزی و تخصیص منابع هدفمند است. در شرایط محدودیت بودجه، باید مشخص شود کدام اقدامات می‌توانند در زمان مناسب به افزایش ظرفیت تولید و کاهش آسیب‌پذیری اقتصادی منجر شوند. به همین دلیل، بودجه انقباضی نباید به حذف سرمایه‌گذاری‌های ضروری منجر شود؛ بلکه باید میان هزینه‌های فاقد بازده و سرمایه‌گذاری‌های دارای اولویت تمایز قائل شود.

بودجه ۱۴۰۶ و ضرورت ایجاد تعادل

در نهایت، مساله اصلی بودجه سال ۱۴۰۶ ایجاد تعادل میان انضباط مالی و ضرورت‌های اداره اقتصاد در شرایط جنگی است. از یک طرف، تداوم تورم و محدودیت منابع، کنترل هزینه‌های دولت و پرهیز از ایجاد تعهدات مالی غیرضروری را ضروری می‌کند. از طرف دیگر، حفظ جریان تأمین کالاهای اساسی، دارو، مواد اولیه و خدمات ضروری نیازمند پیش‌بینی منابع کافی و حمایت از استمرار فعالیت‌های اقتصادی است. تجربه مطرح‌شده در جلسه بررسی ذخایر کالاهای اساسی و دارو نشان می‌دهد که تاب‌آوری اقتصادی حاصل مجموعه‌ای از اقدامات هماهنگ است؛ از تأمین ارز و مدیریت مسیرهای واردات تا همراهی بخش خصوصی، پرداخت مطالبات و تسهیل تصمیم‌گیری دستگاه‌های اجرایی. در همین حال، دیدگاه شایان ارانی درباره ضرورت انضباط مالی یادآور این مساله است که نمی‌توان با افزایش مستمر هزینه‌ها و بدون توجه به ظرفیت واقعی منابع، ثبات اقتصادی را محقق کرد. بنابراین، پرسش درباره انقباضی بودن یا نبودن بودجه ۱۴۰۶ را باید با توجه به ماهیت هزینه‌ها و شرایط اقتصادی کشور پاسخ داد. بودجه انقباضی زمانی می‌تواند به کاهش فشارهای اقتصادی کمک کند که کاهش هزینه‌ها متوجه مخارج غیرضروری باشد و به تضعیف بخش‌های حیاتی اقتصاد منجر نشود. همچنین، تأمین مالی نیازهای ضروری نباید به ایجاد تعهداتی بینجامد که در نهایت فشار بیشتری بر منابع عمومی و نقدینگی وارد کنند. آنچه از مجموع این ملاحظات برمی‌آید، ضرورت تدوین بودجه‌ای است که به جای گسترش تعهدات، بر مدیریت منابع و تعیین اولویت‌ها تمرکز داشته باشد؛ بودجه‌ای که ثبات را از مسیر انضباط مالی، تاب‌آوری را از طریق حفظ ظرفیت‌های ضروری و بازسازی را با تمرکز بر نیازهای واقعی اقتصاد دنبال کند. در شرایطی که کشور همچنان با محدودیت‌های ناشی از تحریم و جنگ مواجه است، کیفیت تصمیم‌گیری درباره منابع و مصارف می‌تواند به اندازه میزان منابع در دسترس اهمیت داشته باشد. بودجه ۱۴۰۶ از این منظر، آزمونی برای سنجش توان سیاستگذاری اقتصادی در مدیریت همزمان محدودیت‌ها و نیازهای کشور خواهد بود.

مرشایمر: سلاح‌ها و توان رزمی ایران امریکا را به دردسر می‌اندازد

جان مرشایمر، نظریه‌پرداز برجسته روابط بین‌الملل در تحلیلی جنگ‌های امریکا علیه عراق را با تجاوزگری این کشور علیه ایران مقایسه کرده و گفت که امریکا در هدف خود از آغاز جنگ تحمیلی سوم، یعنی تغییر نظام در ایران شکست خورده است و توسعه توان نظامی و تسلیحاتی ایران تحقق چنین هدفی را دشوارتر از پیش می‌سازد. جان مرشایمر، نظریه‌پرداز برجسته روابط بین‌الملل و استاد دانشگاه شیکاگو در پاسخ به این سوال که با توجه به جنگ‌های ابدی امریکا برای دموکراسی‌سازی و تغییر نظام چه چیزی باعث شده است ایران بتواند در برابر ابرقدرتی مانند امریکا ایستادگی کند، با مقایسه جنگ‌های امریکا با عراق در سال‌های ۱۹۹۱ و ۲۰۰۳ با جنگ انتخابی و غیرقانونی امریکا علیه ایران گفت: امریکا در سال ۱۹۹۱ هیچ نفعی در جنگ برای تغییر نظام بغداد از طریق نظامی نداشت. صدام حسین پیش از این جنگ و پس از آن در قدرت بود. به همین دلیل است که این جنگ محدود بود. قدرت نیروی هوایی امریکا بر وقایع میدان اثر گذاشت و امریکا به پیروزی چشمگیری دست پیدا کرد. هیچ تلاشی برای براندازی رژیم بغداد انجام نشد و نتیجه انتهایی پیروزی خیره‌کننده، اگرچه محدود امریکا بود. مرشایمر در ادامه، جنگ ۲۰۰۳ امریکا علیه عراق را بسیار متفاوت از سال ۱۹۹۱ توصیف کرد، چراکه در آن امریکا به دنبال یک پیروزی قاطع بود، نه صرفا بیرون راندن عراقی‌ها از کویت و در حمله به عراق، براندازی رژیم بعث بود و امریکا وارد «مهندسی اجتماعی» شد. او با اشاره به برکناری صدام حسین از قدرت، تشریح کرد که این امر در ابتدا یک پیروزی به نظر می‌رسید، اما مشکل اینجا بود که پس از آن، امریکا مالک این کشور شد و باید صلح و ثبات را در داخل مرزهای عراق حفظ می‌کرد و نظام جدیدی روی کار می‌آورد که بتواند کشور را اداره کند و اساسا تغییر نظام سیاسی یعنی همین. این استاد دانشگاه با اشاره به اینکه امریکا در امر دشوار مهندسی اجتماعی در عراق موفق نبود، گفت که جنگ دوم برای امریکا «به‌درستی یک شکست بود.» مرشایمر در ادامه با مقایسه این جنگ‌ها با دو جنگ ۱۲ روزه و ۴۰ روزه که امریکا با مشارکت رژیم صهیونیستی علیه ایران انجام داد، ابتدا با بررسی جنگ ۱۲ روزه که از ژوئن ۲۰۲۵ آغاز شد، بیان کرد: در این جنگ، تاسیسات اتمی ایران بمباران شد. هدف این جنگ تغییر نظام یا دست یافتن به پیروزی قاطع در برابر ایران نبود. هدف این جنگ عمدتا از بین بردن توان هسته‌ای ایران بود. او از نظر محدود بودن این جنگ، آن را با جنگ علیه عراق در سال ۱۹۹۱ مقایسه کرد و با بیان اینکه هدف اصلی آن از بین بردن تاسیسات غنی‌سازی و ذخایر اورانیوم غنی‌شده ایران بوده است، مدعی شد که این جنگ به‌نوعی برای امریکا پیروزی بود. اگرچه مقامات ایران تاکید کرده‌اند توان هسته‌ای ایران که متکی بر ظرفیت و دانش بومی بوده و وارداتی نیست، با بمباران از بین نخواهد رفت و تهران به عنوان یکی از کشورهای عضو پیمان منع گسترش تسلیحات اتمی (ان‌پی‌تی) از حق غنی‌سازی برخوردار است. این استاد دانشگاه با بیان اینکه هدف جنگ تحمیلی سوم یا همان جنگ ۴۰ روزه که از فوریه ۲۰۲۶ علیه ایران آغاز شد، تغییر نظام سیاسی و دستیابی به پیروزی قاطع بود، گفت: هدف این جنگ درست مانند جنگ عراق در سال ۲۰۰۳، تغییر نظام بود. امریکا و اسراییل تصمیم گرفتند که در ایران، اقدام به تغییر نظام کنند. تفاوت اساسی میان آنچه اکنون در ۲۰۲۶ در ایران انجام می‌دهیم با آنچه در ۲۰۰۳ در عراق انجام شد، این است که ما در آن سال در عراق با نیروی زمینی ارتشی بزرگ به عراق حمله کردیم، ارتش آن را شکست دادیم و صدام حسین را سرنگون کردیم. اما دولت ترامپ و اسراییلی‌ها هیچ نفعی در حمله به ایران و تغییر نظام با استفاده از ارتش‌های خود برای شکست قاطع نیروهای مسلح ایران، ندارند. قرار نبود چنین اتفاقی بیفتد. او تاکید کرد که این جنگ برای امریکا و اسراییل «یک شکست آشکار بوده است.» این استاد نظریه‌پرداز امریکایی با اشاره به اینکه پیشرفت نیروهای مسلح ایران در فناوری و توسعه موشک‌های بالستیک، پهپادها و موشک‌های کروز مرگبار که در جنگ تحمیلی سوم آشکارتر شد، مقابله هوایی با ایران را دشوارتر کرده است، بیان کرد: به گمانم پیش از آغاز جنگ در ۲۸ فوریه بیشتر سیاستگذاران امریکایی و حتی بیشتر کارشناسان خارجی به‌طور کامل درک نکرده بودند که موشک‌های بالستیک، موشک‌های کروز و پهپادهای ایران تا چه اندازه در برابر قدرت نظامی امریکا، پایگاه‌های نظامی امریکا و متحدان امریکا در منطقه، موثر خواهند بود. اما واقعیت این است که این سلاح‌ها در دست ایرانی‌ها به‌شدت ضریب توان رزمی ارتش ایران را افزایش داده‌اند و تلاش‌های امریکا برای پیروزی در جنگ با ایران را واقعا پیچیده کرده‌اند. ایرانی‌ها اکنون این فناوری پیشرفته را در اختیار دارند که وقتی می‌کوشیم علیه ایران جنگی برپا کنیم، ما را به دردسر می‌اندازد. بنابراین، این موضوع احتمال اینکه امریکا بتواند در جنگ با ایران پیروز شود را تا دو برابر کاهش می‌دهد. مرشایمر جنگ ۴۰ روزه را یک «شکست» برای امریکا دانست و گفت: این جنگ با هدف تغییر نظام، مسیری است که با توجه به ضرورت امر مهندسی اجتماعی و متغیرهایی مانند ظهور توانمندی‌های پیشرفته و مرگبار نظامی، چنان که در ایران رخ داده است، حتی برای قدرت‌های بزرگی مانند امریکا دشوار و پر دردسر است که عمدتا به شکست می‌انجامد. اظهارات مرشایمر در بستر این تحولات مطرح می‌شود که بر اساس نظرات کارشناسی، دونالد ترامپ، رییس جمهور امریکا جنگ انتخابی و غیرقانونی علیه ایران را بدون راهبردی مشخص برای برون‌رفت از آن و عمدتا تحت نفوذ بنیامین نتانیاهو، نخست‌وزیر رژیم صهیونیستی و لابی صهیونیستی در ایالات متحده آغاز کرد.

اقتصاد کلان

مالیات رفاهیات به جیب کارکنان برمی‌گردد؟

دیوان عدالت اداری برای چندمین بار بخشنامه سازمان امور مالیاتی درباره اخذ مالیات از مزایای رفاهی کارکنان را ابطال کرد؛ رأیی که امکان پیگیری مالیات‌های پرداخت‌شده را فراهم می‌کند، اما به معنای استرداد خودکار مبالغ کسر شده نیست. به گزارش ایسنا، موضوع مالیات بر مزایای رفاهی و انگیزشی کارکنان در سال‌های اخیر به یکی از پرونده‌های اختلافی میان سازمان امور مالیاتی، کارفرمایان و حقوق‌بگیران تبدیل شده است؛ اختلافی که ریشه آن به تفاوت در تفسیر دو مفهوم «مزایای مربوط به شغل» و «مزایای مربوط به شاغل» بازمی‌گردد و اکنون با صدور رأی جدید هیات عمومی دیوان عدالت اداری بار دیگر به نفع کارکنان تعیین تکلیف شده است. بر اساس رأی اخیر هیات عمومی دیوان عدالت اداری، بخشنامه شماره ۲۱۰/۲۴۹۶۱/ص مورخ ۱۴ اسفند ۱۴۰۳ سازمان امور مالیاتی که مزایا و فوق‌العاده‌های پرداختی به کارکنان در سال ۱۴۰۳ را مشمول مالیات بر درآمد حقوق اعلام کرده بود، از تاریخ تصویب ابطال شده است. در این رأی، دیوان با اشاره به آرای قبلی خود تصریح کرده است که مزایای رفاهی و انگیزشی متعارف کارکنان از شمول مالیات بر درآمد حقوق خارج است و سازمان امور مالیاتی نمی‌تواند با صدور بخشنامه، دامنه شمول مالیات را به این پرداخت‌ها گسترش بدهد. اما این نخستین بار نیست که دیوان عدالت اداری در این زمینه به نفع حقوق‌بگیران رأی صادر می‌کند. بررسی سوابق نشان می‌دهد سازمان امور مالیاتی نیز در مقاطعی با صدور بخشنامه‌هایی همین دیدگاه را پذیرفته بود، اما در ادامه، با استناد به احکام بودجه سنواتی، مسیر متفاوتی را در پیش گرفت.

از رأی سال ۱۳۸۹ تا بخشنامه معافیت سازمان مالیاتی

یکی از مبانی اصلی اختلاف بر سر مالیات مزایای رفاهی کارکنان، مواد ۸۲ و ۸۳ قانون مالیات‌های مستقیم است. بر اساس ماده ۸۲، درآمدی که شخص حقیقی در خدمت شخص دیگر در قبال تسلیم نیروی کار خود و بابت اشتغال در ایران تحصیل می‌کند، مشمول مالیات بر درآمد حقوق است. همچنین ماده ۸۳، درآمد مشمول مالیات حقوق را شامل حقوق، مزد یا حقوق اصلی و مزایای مربوط به شغل اعم از مستمر و غیرمستمر می‌داند. اختلاف از اینجا آغاز می‌شود که آیا پرداخت‌هایی مانند بن کالا، کمک هزینه غذا، ایاب و ذهاب، مهد کودک، حق مسکن و سایر کمک‌های رفاهی را باید در زمره مزایای مربوط به شغل و در نتیجه مشمول مالیات دانست یا این پرداخت‌ها به اعتبار شخص شاغل و با هدف تأمین رفاه او انجام می‌شوند و ماهیت متفاوتی از حقوق و مزایای شغلی دارند؟ هیات عمومی دیوان عدالت اداری در دادنامه شماره ۶۰۱ مورخ ۹ اسفند ۱۳۸۹، در رسیدگی به بخشنامه شماره ۳۳۵۵۳ سازمان امور مالیاتی، اعلام کرد خدمات و تسهیلات رفاهی که به موجب ماده ۴۰ قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مجوز پرداخت دارند، مزایای مربوط به شاغل محسوب می‌شوند و در عناوین حقوق و مزایای مشمول مالیات موضوع ماده ۸۳ قانون مالیات‌های مستقیم قرار نمی‌گیرند. بر همین اساس، دیوان پرداخت‌هایی مانند مهد کودک، یارانه غذا، ایاب و ذهاب و بن کالا را از شمول مالیات بر درآمد حقوق خارج دانست. این رأی در سال ۱۳۹۱ نیز با دادنامه شماره ۳۳۵ از حیث آثار ابطال به زمان تصویب بخشنامه تسری پیدا کرد. پس از آن، با صدور دادنامه شماره ۷۳ مورخ ۲۷ فروردین ۱۳۹۸، هیات عمومی دیوان عدالت اداری بر مفاد رأی قبلی تأکید کرد و دامنه آن را در خصوص کارکنان مشمول مقررات مربوط روشن‌تر ساخت.

در پی این رأی، سازمان امور مالیاتی به ریاست امیدعلی پارسا، بخشنامه شماره ۸۰/۹۸/۲۰۰ مورخ ۲۷ آبان ۱۳۹۸ را صادر و مفاد دادنامه دیوان را به ادارات کل امور مالیاتی ابلاغ کرد. در این بخشنامه تصریح شده بود وجوهی که بابت مهد کودک، یارانه غذا، ایاب و ذهاب، بن کالا و سایر خدمات رفاهی، در حدود قانون یا متعارف و با ارایه اسناد و مدارک به کارکنان پرداخت می‌شود، از شمول مواد ۸۲ و ۸۳ قانون مالیات‌های مستقیم خارج است. بنابراین، سازمان امور مالیاتی در آن مقطع نه‌تنها رأی دیوان را پذیرفت، بلکه با صدور بخشنامه، نحوه اجرای آن را نیز به واحدهای مالیاتی ابلاغ کرد.

بازگشت اختلاف با استناد به قانون بودجه ۱۴۰۳

با وجود سوابق قضایی و اداری یادشده، اختلاف بر سر مالیات مزایای رفاهی در سال ۱۴۰۳ دوباره شدت گرفت. سازمان امور مالیاتی در بخشنامه شماره ۱۷۸۰۵/۲۱۰/ص مورخ ۷ آذر ۱۴۰۳، با استناد به بند «ث» تبصره ۱۵ قانون بودجه سال ۱۴۰۳، تفسیر جدیدی از دامنه درآمدهای مشمول مالیات حقوق ارایه کرد. در این بخشنامه، سازمان امور مالیاتی اعلام کرد با توجه به احکام قانون بودجه، درآمدهای تحصیل‌شده تحت عناوین «مزایا» و «فوق‌العاده‌ها» با رعایت سایر قوانین و مقررات، مشمول مالیات هستند. استدلال سازمان این بود که قانون بودجه سال ۱۴۰۳ برخلاف برخی قوانین سنوات قبل، در جزو چهارم بند مربوط، دامنه شمول مالیات را به عناوین دیگری نیز گسترش داده است و بنابراین نمی‌توان مزایای رفاهی را صرفاً با استناد به آرای پیشین دیوان از مالیات خارج دانست. سازمان امور مالیاتی همچنین با اشاره به بند چهار ماده ۶۸ قانون مدیریت خدمات کشوری و تبصره سه ماده ۳۶ قانون کار، کمک هزینه عائله‌مندی، اولاد، مسکن و خواربار را از مصادیق مزایا و فوق‌العاده‌های قابل بررسی در چارچوب قانون بودجه دانسته بود. این تفسیر با اعتراض برخی حقوق‌بگیران مواجه شد. شاکیان در دادخواست خود تأکید کردند که قانونگذار در بودجه سال ۱۴۰۳ برخلاف بودجه سال ۱۴۰۴، به‌صراحت از مزایای رفاهی نام نبرده است و نمی‌توان با تفسیر موسع از واژه «مزایا»، پرداخت‌های رفاهی را مشمول مالیات کرد. یکی دیگر از محورهای اعتراض، تفاوت میان قوانین استخدامی بخش دولتی و قانون کار در بخش خصوصی بود. به اعتقاد شاکیان، نمی‌توان مفاهیم و مصادیف مندرج در قانون مدیریت خدمات کشوری را بدون توجه به تفاوت‌های قانونی به کارکنان مشمول قانون کار تعمیم داد. در مقابل، سازمان امور مالیاتی در دفاع از بخشنامه خود اعلام کرد واژه مزایا در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ اطلاق دارد و پرداخت‌های رفاهی را نیز در بر می‌گیرد. از نگاه این سازمان، قانونگذار با اضافه کردن احکام جدید به قانون بودجه، امکان اعمال مالیات بر این پرداخت‌ها را فراهم کرده بود. با این حال، هیات عمومی دیوان عدالت اداری در دادنامه شماره ۱۴۰۵۳۱۳۹۰۰۰۰۸۷۶۵۴۶ مورخ ۹ تیر ۱۴۰۵، بخشنامه مذکور را ابطال کرد. دیوان در این رأی با اشاره به آرای متعدد پیشین خود، اعلام کرد بخشنامه سازمان امور مالیاتی با مواد ۸۲ و ۸۳ قانون مالیات‌های مستقیم و احکام قانونی و آرای قبلی هیات عمومی مغایرت دارد.